

## A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

### Szerzői jogdíjak jelmezterveken

Ügyszám: SZJSZT 2/2006

#### Az ítélőtábla által feltett kérdések:

1. Állapítsa meg a Szakértő Testület a 2000. március 10. napján kelt megbízási szerződés alapján a felperes által végzett tevékenységgel arányos díjat összességében és a felperes által kifejtett, elvégzett tevékenységenként külön-külön, a szerződéskötés kori árviszonyok szerint. (Szükséges tehát megállapítani az egyes elkészített jelmeztervek – (az István, a Táltos János és a Tíz kicsi néger című színdarab) – arányos díját is.)
2. Adjon szakvéleményt a Szakértő Testület arra nézve, hogy – a jogosulatlan felhasználás ítélőtábla általi megállapítása esetén – az István és Az ember tragédiája című színdarab jelmezeinek 2000/2001. évbéli alperesi felhasználásával arányban áll-e a felperes jelenlegi, módosított keresetében (a 2005. november 9. napján csatolt beadvány) megjelölt 400.000,- Ft + ÁFA, illetve 300.000,- Ft + ÁFA díjazás.
3. Adjon szakvéleményt a Szakértő Testület arra nézve, hogy a felperes által az István és Gizella darabokhoz tervezett jelmezek – színházon kívül – ünnepi eseményeken való felhasználásával arányban áll-e a felperes említett módosított keresetében megjelölt – esetenkénti – 100.000,- Ft + ÁFA – 100.000,- Ft + ÁFA díjazás.
4. Adjon szakvéleményt a Szakértő Testület a felek által a szakértői bizonyítás során indítványozott egyéb kérdésekre is.

#### Az eljáró tanács szakvéleménye:

A Szerzői Jogi Szakértő Testület jelen ügyben kijelölt eljáró tanácsa (a továbbiakban: „eljáró tanács”) az ítélőtábla megkeresése kapcsán rögzíti, hogy az ítélőtábla által feltett kérdésekre a jelmez-tervdokumentáció ismerete hiányában nem tud jelmeztervenként külön szakvéleményt adni maradéktalanul, és teljes körűen. Mindazonáltal az ítélőtábla döntését elősegítendő, az alábbi értelmező megállapításokat kívánja megtenni.

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) 1. §-ának (2) bekezdése a legjellegzetesebb műfajtak példalózó felsorolását adja meg, amelyek a szerzői jog által védelemben részesülnek. Az idézett bekezdés n) pontja szerint ilyen alkotásnak minősül a jelmez- és díszletterv.

A hatályos szerzői jogi rendelkezések nem adnak egyértelmű értelmezési lehetőséget a jelmeztervek alapján kivitelezett jelmezek esetére. Az Szt. nem nevesít külön műfaji kategóriát a jelmez, a díszlet, illetve azok együttese (színpadi és/vagy audiovizuális művekben felhasznált látvány) tekintetében. A pontosság kedvéért szükséges rögzíteni, hogy a jelmezek nem részesülhetnek a szerzői joggal párhuzamos formatervezési mintaoltalomban sem.

A **jelmeztervnek** nincs jogi fogalmi meghatározása; a Magyar Színházművészeti Lexikon definíciója szerint a jelmezterv egy adott előadás stílusának megfelelő, egy-egy szerep helyzetét, jellemét kifejező alkalmazott képzőművészeti alkotás. Pontosan ábrázolja a különböző jelenetekben viselendő öltözékeket, néha a maszkelképzést is. Figurinnak is nevezik. Részletrajzokkal kiegészítve (szabásrajz stb.) kerül a különböző kivitelező műhelyekbe: szabó – kalapos – cipész, és mellékelik hozzá a jelmeztervező által kiválasztott anyag- és színmintákat is.

A Magyar Színházművészeti Lexikon meghatározásában a **jelmeztervezés** alatt a jelmeztervek elkészítésének folyamata értendő. A jelmeztervező a darab és az egyes szerepek alapos ismeretében minden szereplő minden öltözékét jelmeztervben ábrázolja. Figyelembe kell venni a mű stílusát, korszakát, annak éppen adott felfogását, a rendezői elképzeléseket, a szerepeket alakító művészek alkatát, néha egyéni kívánságait is. A színpadkép tervezőjének egyeztetni kell az egyes öltözékek színvilágát, a felhasználni kívánt főbb világítási effektusokat. A folyamathoz hozzátartozik a műhelyekben történő kivitelezés ellenőrzése, a ruhapróbák, az öltözéses próbák irányítása is.

A jelmeztervek komplex tervdokumentációk, amelyeket azonban az ítélőtábla által megjelölt öt színdarab vonatkozásában sem bocsátottak az eljáró tanács rendelkezésére. Az, ami az iratokban, illetve a hozzájuk tartozó optikai hordozókon fellelhető: karakteres, az adott színész személyére tervezett jelmeztervek (*Táltos János*), míg a *Tíz kicsi néger* esetében elnagyolt kollázsszerű, nem színészre mintázott vázlatok, az egyéni-eredeti jelleg nélkül. Jól példázza a Wargrave nyugállományú törvényszéki bíróra tervezett anyag. Amíg a regény, és a színdarab egy ráncos, hosszú nyakú, ravasz, fakó szemű görnyedt hátú idős férfit karakterizál, a felperes terveiben viszont egy Woody Allen-szerű figura jelenik meg. Három darab esetében már csak az elkészült jelmezekről készült fotók, álló és mozgóképek állnak rendelkezésre (*István, Gizella, Ember tragédiája*).

A hatályos szerzői jogi törvény a jelmeztervek, illetőleg az azok alapján elkészített jelmezek felhasználását illetően részletszabályokat nem tartalmaz. A jelmeztervek hasznosítását illetően analógia sem vonható a szerzői jog által védett más tervek (pl. építészeti alkotás és annak terve [Szt. 1. § (2) bekezdés k) pont] , iparművészeti alkotás és annak terve [Szt. 1. § (2) bekezdés m) pont]) között. A jelmezek használata ugyanis nem minősül a jelmezterv többszöri felhasználásának. Az eljáró tanács álláspontja szerint a jelmezek – kiindulva az ismertett szakmai fogalmak tartalmából – csak egy adott előadás összefüggésében speciálisak, az előadáson kívüli használatuk során csupán egyszerű kellékek. A színházi gyakorlatot tekintve általánosságban kimondható, hogy nem jellemző a jelmeztervező és a színház kapcsolatára az, hogy a jelmezek más célú felhasználását kizárnák, vagy korlátoznák. Természetesen a szerződésekben állíthatók korlátok és egyéb elvárások is megfogalmazhatók, jelen ügyben azonban ilyenek nem léteznek.

Az eljáró tanácsnak tehát nem állt módjában az elkészült jelmezek összehasonlítása a tervekkel, mivel a jelmezterveket sem az alperes, sem a felperes nem tudta becsatolni. Ennek megfelelően az eljáró tanács mozgásterre rendkívül szűk, hiszen csak a felek között létrejött megállapodások tartalmára, illetőleg a periratokban fellelhető nyilatkozatokra hagyatkozhatott.

A becsatolt megállapodások meglehetősen hézagos tartalmúak, a bennük meghatározott feladatok munkaviszonyhoz hasonló jogviszonyt feltételeznek. Ezt támasztja alá például a peres felek között 2000. március 10.-én létrejött „szerződés”. A szerződő felek – a felperes,

mint megbízott, az alperes, mint megbízó – látszólag egy megbízási jogviszonyt létesített egymással, de ahogyan azt a Városi Bíróság megállapította – és ezzel az eljáró tanács teljes mértékben egyetért – ez a szerződés olyan komplex jogviszony képét mutatja, amelyben fellelhetők a munkaviszony, a megbízás, és a vállalkozás egyes elemei. A kérdéses jelmezterveket a felperes vezető jelmeztervezői feladatkör keretében volt köteles elkészíteni (a 2000-2001-es színházi évadon belül három tervezés, a korábbi gyakorlatnak megfelelően az előadások nevesítése nélkül). A szerződésekben meghatározott komplex feladatkör ellátásáért havi 100.000,- Ft díjazásban részesült. A szerződés a három jelmezterv elkészítéséért külön díjazást nem állapított meg, illetőleg ennek lehetőségére nem is utalt.

Az ítélet előtt folyamatban lévő ügyben a díjfizetési igény egyaránt felmerül a jelmeztervek, illetőleg a jelmezek használatával kapcsolatosan. Az eljáró tanács álláspontja szerint a szerzői jogi díjigény csak az elkészített és elfogadott jelmeztervek után jár; nem merülhet fel ilyen díjigény a jelmezek használatával kapcsolatosan. Így tehát a jelmeztervekre vonatkozó szerzői jogi díjigény nem igazodik a tervek felhasználásának módjához és terjedelméhez. Ennek különös jelentősége van az ítélet által feltett harmadik kérdés tekintetében (díjazás arányossága a felperes által az István és Gizella darabokhoz tervezett jelmezek – színházon kívül – ünnepi eseményeken való felhasználása során).

Az első magyar királyné nevét, emlékét őrző évi rendszeres hagyományos veszprémi rendezvény, Gizella Napok Művészeti Fesztivál, amely a művészeti ágak teljes repertoárját magában foglalja. A kirakodóvásár mellett a gyermekek szórakoztatásáról vásári komédiások gondoskodnak. A szervezési feladatokat a Városi Művelődési Központ látja el, Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata, illetve a Miniszterelnöki Hivatal támogatja a rendezvényt. Passau, a történelmi hagyományokra is tekintettel, szoros, ún. testvérvárosi kapcsolatokat ápol Veszprémmel. A két város civil, és kulturális szervezetei rendszeres szereplői egymás jeles ünnepein (Gizella Napok Művészeti Fesztivál, Passauer Burgfeste [a passauai várban rendezett historikus, kézműves vásár]). Mindezen megállapítások is szükségesek az eljáró tanács azon következtetésére, amely szerint felperes megalapozatlan díjkövetelést támaszt jelenlegi, módosított keresetében (a 2005. november 9. napján csatolt beadvány) az „István” és „Gizella” című darabokhoz tervezett **jelmezek** vélelmezett jogellenes felhasználásáért.

A Gizella napi rendezvények során felhasznált jelmezek, ruhák, kellékek nem feleltek meg az előadás során felhasznált jelmezeknek. Más lenne a helyzet, hogy ha a Gizella napi rendezvények során magát a színházi előadást reprodukálták volna, vagy abból adtak volna elő részleteket. Ebben az esetben ugyanis a jelmeztervező a jogdíjra nem is, de a nevének feltüntetésére igényt tarthatott volna.

A felperesi igény helytállósága szempontjából rendkívül lényeges annak megítélése, hogy a felek között létrejött jogviszony megfelel-e az Szjt. 30. §-ában meghatározott munkaviszonyhoz hasonló jogviszonynak, mert az ennek keretében létrehozott mű szerzői jogi vetülete teljesen más, mint a szerző szabad, önálló akaratából létrehozott művek esetében. **Ennek megítélése azonban nem tartozik a szerzői jogi szakkérdések közé.** Amennyiben a felek között létrejött jogviszony, illetőleg a felperes által létrehozott művek az Szjt. 30. §-ának megfelelőek, a felek között létrejött szerződésekben meghatározott díjazások mértéke, a más hasonló jogviszonyok keretében meghatározottakhoz viszonyítva is, megfelelőek.

A jelmez-tervdokumentáció ismerete hiányában az eljáró tanács a rendelkezésre álló periratok alapján abban az esetben tudná értékelni az ügyet, ha az ítélet által hozott döntést hozna abban az

előkérdésben, vajon a színház, és a jelmeztervező közötti jogviszonyt megbízási vagy munkaviszonynak tekinthető. Amennyiben az ítélőtábla e jogviszonyra nem az Sztj. 30. §-át alkalmazza a feltett kérdések megválaszolása előtt feltétlenül tisztázandónak tartja a következőket:

- a színházak és jelmeztervezők közötti jogviszony tartalma általában, továbbá
- a peres felek közötti viszony megromlása előtti, a korábbi évadokban egymás közötti elvárások és jogosítványok tisztázása, figyelemmel arra, hogy a becsatolt szerződések gyakorlatilag több éven keresztül változatlan tartalmúak és jogvita nélkül mentek teljességbe;
- figyelemmel arra, hogy a teljes tervdokumentációk nem állnak rendelkezésre, így az sem állapítható meg, hogy azok valóban komplexen el is készültek, tisztázni szükséges azt is, hogy vajon a felperes a teljes tervezési folyamatban részt vett-e a vitatott előadások jelmezterveit illetően, ideértve a jelmezek elkészítését, és az előadás megvalósítását is.

Budapest, 2006. május 24.

Dr. Horváth Zoltán  
tanács elnöke

Dr. Munkácsi Péter  
a tanács előadó tagja

Droppa Judit  
a tanács szavazó tagja